

POŚLUGA KAPŁANA w NAUCZANIU JANA PAWŁA II

I

Pomijając aktualność zastanowienia się nad nauczaniem Jana Pawła II na temat posługi kapłańskiej — wszak to nasz najwyższy Pasterz i Ojciec, a jego słowo ma szczególną moc i wartość — chcę zwrócić uwagę na fakt, że myśl Papieża w tej materii zostanie wnet w nowy sposób ujęta. Pod wpływem refleksji VIII Synodu Biskupów, Jan Paweł II napisze nowy obszerny dokument na temat formacji kapłańskiej, a więc i modelu posługi kapłańskiej. Oczekujemy na ten dokument. Ojciec Święty na różne sposoby go zapowiada i przygotowuje nas na jego odbiór. Tak było w Polsce przy okazji poświęcania seminariów, np. w Częstochowie. Jan Paweł II z pewnością wydatnie wzbogaci jeszcze swą myśl na temat posługi kapłańskiej. Wprawdzie posłuży się w tym przemyśleniami VIII Synodu Biskupów, ale przecież ostatecznie to będzie Jego myśl o kapłaństwie ministerialnym. Synod jest ciałem tylko konsultatywnym a nie ustawodawczym, działa i owocuje ostatecznie przez nauczanie papieża. Tym bardziej jednak rodzi się pytanie dziś, jaka jest koncepcja kapłana w dotychczasowym nauczaniu Jana Pawła II. Niniejsze przedłożenie będzie próbą odpowiedzi na to pytanie.

II

Jan Paweł II należy do papieży XX wieku, którzy specjalnymi encyklikami i adhortacjami wypowiedzieli się na temat kapłaństwa hierarchicznego czyli ministerialnego. Czynie to zwykle przy okazji jakichś rocznic kościelnych, związanych z kapłaństwem, lub też własnych jubileuszów. I tak mamy adhortację św. Piusa X *Haerent animo*, encyklikę *Humani generis redemptionem* Benedykta XV, encyklikę *Ad catholici sacerdotii* Piusa XI, *Menti nostrae*, *Tre discorsi* Piusa XII, *Sacerdotii nostri primordia* Jana XXIII, *Sacerdotalis celibatus* Pawła VI. Papież Jan Paweł II wypowiadał się bardzo często na temat kapłaństwa ministerialnego. Można naliczyć ponad 200 interwencji o kapłaństwie. Przemawia papież często do kapłanów i seminarzystów przy różnych okazjach, wyraża swą myśl poświęcając cykl na temat formacji kapłańskiej, w związku ze zbliżającym się VIII Synodem — przede

wszystkim jednak wypowiada się pisząc z okazji Wielkiego Czwartku *List do swoich kapłanów*. Każdego roku otrzymujemy więc porcję myśli, zachęt, stymulacji do świętości. Na pierwszym miejscu trzeba jednak wymienić list obecnego papieża do kapłanów z roku 1979. Jest on małą encykliką (liczy 34 strony), zawiera najpełniejszą myśl Jana Pawła II na temat posługi kapłańskiej.

Trzeba w tym miejscu jednak dopowiedzieć, że teraz Ojciec Święty pisze o kapłaństwie jako papież, i te jego wypowiedzi mają szczególny ciężar gatunkowy, ale na temat kapłaństwa zabierał już głos wiele razy przedtem jako biskup i metropolita krakowski. Jeszcze jako kardynał, wygłosił na temat specyfiki duchowości kapłańskiej naukowy referat na sympozjum o tożsamości kapłańskiej, w Rzymie (r. 1978). Wypowiadał się też wiele razy na temat kapłaństwa w przemówieniach do swoich kapłanów i kleryków w licznych referatach i artykułach.

III

Ogólnie rzecz ujmując nauczanie Jana Pawła II na temat posługi kapłańskiej można sklasyfikować w czterech grupach.

1. Jest to nauczanie w związku z II Soborem Watykańskim i Magisterium Kościoła po Soborze.

Konstytucja o Kościele (*Lumen Gentium* i *Gaudium et spes*), dekret o posłudze kapłańskiej (*Presbiterorum ordinis*), dekret o formacji kapłańskiej (*Optatam totius*) a także dekret o misjach (*Ad gentes*), stanowią bardzo często punkt wyjścia dla rozważań Papieża. Ojciec Święty komentuje treści tam zawarte i usiłuje je przybliżyć swoim odbiorcom. Ponieważ w związku z myślą soborową, niedługo po jego zakończeniu, zrodziły się liczne trudności w jego pojmowaniu, został zwołany Synod Biskupów w roku 1971. Papież będąc jego uczestnikiem jako kardynał krakowski, często nawiązuje do jego treści. Pilnie też śledzi myśli Pawła VI na temat kapłaństwa i wiernie idzie po tej linii.

2. Nauczanie Jana Pawła II na temat kapłaństwa ma charakter apologetyczny.

Nasze czasy naznaczone zostały dużą ilością apostazji kapłańskich, a nawet błędem kwestionowania istnienia kapłaństwa hierarchicznego, różniącego się istotą, a nie tylko stopniem, od kapłaństwa powszechnego wiernych. Kryzys tożsamości kapłańskiej stał się problemem numer jeden w czasach po Soborze Watykańskim II. Bardzo mocno naznaczył on już wypowiedzi Pawła VI. Papież Jan Paweł II idzie wiernie śladami swego Poprzednika. Wciąż więc na różne sposoby podejmuje odpowiedź na temat kryzysu tożsamości kapłańskiej. Czyni to wprost lub pośrednio, broniąc tożsamość samej istoty kapłaństwa służebnego, tożsamości funkcji kapłaństwa i tożsamości stylu życia kapłanów.

3. Wypowiedzi Jana Pawła II mają charakter katechetyczno-profetyczny.

W porównaniu z Pawłem VI są może mniej dramatyczne a bardziej spokojne i wykładowcze — nie mniej jednak i w nich widać troskę o niezagubienie istotnych treści prawdy o kapłaństwie. Znakiem tego mogą być słowa św. Augustyna, które Jan Paweł II umieszcza na początku głównej swej wypowiedzi na temat kapłaństwa *List do kapłanów na Wielki Czwartek w r. 1979. Dla was jestem biskupem, z wami jestem kapłanem*. Z pozycji braterstwa kapłańskiego Papież wyjaśnia, pogłębia, zachęca, prosi. Czyni to przy różnych okazjach, które podsuwa życie: spotkaniach z grupami kapłanów, kleryków i dzieł powołaniowych.

4. Możemy również mówić o aspekcie medytacyjnym wypowiedzi Jana Pawła II o kapłanach.

„Teologia kapłaństwa” Jana Pawła II jest często teologią na kolanach, „teologią do Boga”. Znakiem tego są wypowiedzi Papieża wyrażone na tle formuł poświęceń i błogosławieństw, różnych aktów zawierzenia Matce Bożej, a zwłaszcza *Listu do kapłanów na Wielki Czwartek*. Można powiedzieć, że na modlitwie w kontekście przeżywania konsekracji kapłańskiej wyklada Jan Paweł II dekret o kapłaństwie służebnym.

IV

Przechodząc od ogólnego do merytorycznego ujmowania kapłaństwa w myśli Jana Pawła II, zwróćmy uwagę na wielość spraw, które możemy jedynie wypunktować. Na szerokie omówienie nie możemy sobie tu pozwolić. Wypunktowanie to będzie się opierało o trzy ujęcia tajemnicy kapłaństwa.

- a. kapłaństwo od strony łaski, owego „być kapłanem” (*esse*) — ontologia kapłaństwa.
- b. kapłaństwo od strony funkcjonalności, co znaczy „działać” (*agere*) — misja kapłana.
- c. kapłaństwo od strony duchowości, co znaczy „świadczyć” o kapłaństwie, żyć kapłaństwem (*vivere*).

Ad *a*. Jan Paweł II wyciąga wszystkie swoje wnioski odnośnie posługi kapłańskiej z kontemplacji objawionej prawdy o kapłaństwie, z natury łaski kapłaństwa.

Najogólniej rzecz biorąc, podstawą wszystkich wniosków o kapłaństwie ministerialnym jest kapłaństwo Jezusa Chrystusa. Jeden jest Arcykapłan i jedno jest kapłaństwo.

Na pierwszym miejscu w rozważaniach o kapłaństwie służebnym stawia papież akcent na tym, że kapłaństwo hierarchiczne albo służebne sięga swoimi korzeniami do łaski chrztu. Kapłan jest nade wszystko chrześcijaninem i bratem w wierze. Jan Paweł II lubi podkreślać, że kapłaństwo kapłanów (księży) jest wspólne w swej

istocie z kapłaństwem wszystkich innych ochrzczonych (por. *List na Wielki Czwartek 1979 r.*). Ujęcie papieża Polaka w tym względzie jest na wskroś ujęciem właściwym dla Soboru Watykańskiego II, który rozważał prawdę o kapłaństwie według schematu: Chrystus Arcykapłan, Lud Boży kapłański, w Ludzie Bożym kapłani — słudzy. Oczywiście, w Ludzie kapłańskim, szczególnie i w jedyny sposób, istotowo różnie a nie tylko stopniem mają udział w kapłaństwie Chrystusa kapłani (por. KK rozdz. II i III). Z racji, że ta prawda była i jest również kwestionowana, akcent Papieża jest tu zdecydowany i częsty.

Rozważając dalej tajemnicę udziału kapłana w kapłaństwie Jezusa Chrystusa, Jan Paweł II mówi za Soborem o specyfice tego udziału przez określenie „działanie *in persona Christi*”. To określenie bardzo lubił używać jeszcze jako biskup Krakowa, wyciągając stąd wniosek o szczególnej bliskości kapłana wobec Chrystusa. Dzięki działaniu w osobie Chrystusa, kapłan znajduje się wyjątkowo blisko tego „miejsca”, którym jest Chrystus (*List na Wielki Czwartek 1991 r.* nr 4). Jest on niejako odziany Osobą Chrystusa. Wyprowadzał też stąd Papież postulatory odnośnie świętości kapłańskiej, która winna być na wskroś Chrystotypiczna.

Kapłaństwo służebne wyciska na duszy niezatarte znamię, znak całkowitego i nieodwołalnego oddania się Chrystusowi na służbę Kościoła. Z *Listu z 1979 r.* wynika, iż widzi w tym charakterze (za św. Tomaszem) znak podobieństwa do Chrystusa.

Czy jednak tylko „charakter”, „niezatarte znamię”, wyróżnia kapłaństwo hierarchiczne od kapłaństwa wiernych? — Ojciec Święty, człowiek syntezy, mocno akcentuje jedność tajemnicy Chrystusa Kapłana, Proroka i Pasterza — Króla. Jedną i tą samą rzeczywistość nadprzyrodzoną ujmowaną jest przez nas z różnych stron. Kapłaństwo kapłanów, które hierarchicznie jest też najbardziej służebne, ministerialne, „przyporządkowane” kapłaństwu wiernych. Kapłan jest uczestnikiem jakby „Osoby Chrystusa” w istnieniu dla Kościoła, dla ludu Bożego, aby wszyscy wierni mogli siebie składać w ofierze Bogu (por. *List na Wielki Czwartek 1979 r.*, nr 3). Odpowiednikiem pojęcia „charakter kapłaństwa”, „znamię niezatarte” kapłaństwa jest łaska udziału w darze Chrystusa Dobrego Pasterza. Ojciec Święty nazywa tę rzeczywistość „charyzmatem duszpasterskim” (por. *List na Wielki Czwartek 1979 r.*, nr 5).

Tak więc w ujęciu Jana Pawła II wszelka posługa kapłańska ma swe postawy ontyczne. Kapłan nie jest delegatem Ludu Bożego, choć łaska kapłaństwa *przyporządkowuje go ludowi: Kapłan jest z ludu wzięty i dla ludu ustanowiony i to aż do granic dania życia swojego za owce swoje* (por. J 10, 11).

Ad b. Z ontologii kapłańskiej wynika posługa kapłańska w ścisłym tego słowa znaczeniu, czyli misja kapłańska.

Rodzi się tu od razu problem hierarchii funkcji kapłańskich. Czy kapłan jest nade wszystko człowiekiem Eucharystii, jak uczy zawsze Kościół, akcentując to zwłaszcza po Soborze Trydenckim, czy jest człowiekiem Słowa Bożego, a więc nauczycielem na pierwszym miejscu (jak to zdaje się ujmować *Presbyterorum ordinis* nr 4), czy jest szefem wspólnoty, liderem, guru — na pierwszym miejscu?

Jan Paweł II chętnie używa języka ogólnego, gdy wykłada prawdę o funkcjach kapłańskich. Kapłan więc buduje wspólnotę wiernych, jest znakiem jedności

w Kościele, szafarzem Bożych tajemnic (DFK nr 2). Czasem jednak Ojciec Święty wypowiada się wprost na temat prymatu funkcji eucharystycznej w kapłanach. Czyni to głównie w *Liście* z 1980 r. nr 2. Chrystus ustanowił kapłaństwo i Eucharystię i wraz z Nią (1980 nr 2). Eucharystia jest główną i centralną racją bytu sakramentu kapłaństwa, który definitywnie, począł się w momencie ustanowienia Eucharystii. Jest mężem Eucharystii. W czasach, kiedy w dialogu z protestantami próbowano ukazać, że kapłan jest człowiekiem Słowa Bożego (głosicielem prawdy) i nawet funkcja eucharystyczna jest jedynie czynnością, gdzie słowo kapłańskie osiąga szczególną niejako gęstość i moc, Paweł VI i Jan Paweł II z mocą bronią prawdy, że kapłan jest nade wszystko mężem Mszy świętej i ofiarnikiem.

Nie przeszkadza to Papieżowi głosić także wielkość innych funkcji kapłana, jak sprawowanie sakramentu Pokuty, gdzie objawia się jego moc jednania ludzi z Bogiem i ludzi między sobą (Jan Paweł II, *Avec vous je suis pretre*, s. 32), kierownictwo wiernymi, gdzie kapłan ukazuje się jako „artysta duszpasterstwa” wszak *ars artium regimen animarum* (*List na Wielki Czwartek 1979*, nr 6);

- przepowiadanie Ewangelii i katecheza o Chrystusie, realizowana w sposób organiczny, syntetyczny i głęboki,
- głoszenie wszystkich prawd ewangelicznych bez ich osłabienia i fałszowania, językiem zrozumiałym i świeżym (por. Jan Kowalski, *Kapłan w nauczaniu Jana Pawła II*, w: *Instytut Teologiczny w służbie diecezji częstochowskiej*, Częstochowa 1991).

Ponad wszystko, wśród czynności kapłańskich Papież wynosi świadectwo życiem prawdziwość słowa Chrystusowego (*List na Wielki Czwartek 1979*, nr 7).

W funkcji zarządzania kapłani są nade wszystko twórcami komunii i jedności międzyludzkiej w Kościele i w świecie (por. *List na Wielki Czwartek 1979*, nr 4 i 5).

Ad c. Najbogatszy świat myśli Jan Paweł II o posłudze kapłańskiej łączy się z jego nauką o stylu życia kapłańskiego czyli z duchowością kapłańską. Jest rzeczą niemożliwą nawet w pobieżnym skrócie wyliczyć wszystkie postawy i enoty kapłańskie, o których Ojciec Święty mówi w swych licznych interwencjach. Ogólnie rzecz biorąc duchowość kapłańską kreśli Papież w kontekście procesu złaicyzowania, zeświecczenia kapłana (por. *List na Wielki Czwartek* nr 8). Proponuje więc na różne sposoby dążenie do świętości.

Obowiązek świętości wyprowadza Papież najpierw z samej istoty kapłaństwa, z charakteru sakramentu kapłaństwa (*sacerdos alter Christus*). Charakter kapłaństwa rozważa Papież w jego funkcji społecznej. *Sacerdos alter Christus*, to *alter Christus, cum caput Ecclesiae*. Kapłan jest przyporządkowany Kościołowi, Ludowi Bożemu, aż do granic radykalnego istnienia dla Kościoła. To radykalne istnienie dla Kościoła, dla człowieka, specyfikuje duchowość kapłańską. Rozwijając w *Liście* z r. 1979 różne posługi kapłańskie podkreśla, że kapłan czy oddany nauce, czy modlitwie i pokucie, zawsze jest nosicielem „łaski pasterstwa”, która każe mówić aż do dania swojej duszy za owce (J 10,11), (por. *List na Wielki Czwartek 1979* nr 4). Wracił jako biskup krakowski, wraca jako papież Jan Paweł II w swoich przemówieniach do sformułowania swego profesora z Krakowa, Ks. Konstantego Michalskiego, że gdy się jest kapłanem, należy „dać duszę”.

Świętość, to wewnętrzne zjednoczenie z Bogiem, naśladowanie Chrystusa ubogiego, czystego i pokornego, miłosne oddanie się bez reszty dobru dusz nieśmiertelnych i Kościołowi, który sam jest święty i każdego pragnie doprowadzić do świętości (*List na Wielki Czwartek*, nr 4). Akcentuje bardzo Jan Paweł II rolę modlitwy w życiu kapłana. W szczególności wypukla rolę Mszy św., modlitwy eucharystycznej, nawiedzenia Najświętszego Sakramentu, modlitwy liturgicznej. Nie zapomina o medytacji, modlitwie różańcowej, oczywiście szczególnie modlitwie brewiarzowej, którą nazywa „duszą kapłańskiego życia”. Mówi o codziennym słuchaniu Słowa Bożego, uwielbieniu Boga (por. *List na Wielki Czwartek*, nr 10).

Na uwagę zasługuje podkreślenie roli korzystania z Sakramentu Pojednania w życiu kapłana. W adhortacji *Reconciliatio et paenitentia* czytamy między innymi: *Duchowe i apostolskie życie kapłana, poziom jego życia i jego żarliwości, zależy od wytrwałego i sumiennego korzystania z Sakramentu Pokuty. Sprawowanie Eucharystii i szafarstwo innych sakramentów, zapal duszpasterski, stosunki z wiernymi, komunია ze współbraćmi, współpraca z biskupem, życie modlitwy, jednym słowem całe życie kapłańskie nieubłagane doznaje uszczerbku, jeżeli brak w nim, wskutek niedbalstwa lub z innych przyczyn, regularnego, przenikniętego autentyczną wiarą i pobożnością, zwrócenia się do sakramentu Pokuty. Gdyby jakiś człowiek się nie spowiadał lub spowiadał się źle, bardzo szybko odbiłoby się to na samym jego kapłaństwie, co dostrzegłaby również wspólnota, której posługuje* (nr 34).

Tu i ówdzie zachęca Papież z Polski do praktyk pokutnych i przyjmowania krzyży (Jan Paweł II, *Avec vous*, jw., dz. cyt. s. 346 n.).

Jan Paweł II wiele uczy o celibacie kapłańskim, w którym widzi nie tylko znak eschatologiczny, ale duchowy czynnik społecznego oddziaływania w posługiwaniu Ludowi Bożemu. Dzięki celibatowi kapłan staje się bardziej „dla drugich”. Celibat jest znakiem „wolności, której służy”. Kapłaństwo objawia się tu dzięki celibatowi jako służebne w swej istocie.

Bliskość wobec ludzkich spraw — oto wielka sprawa w życiu kapłanów, na której zależy bardzo Janowi Pawłowi II. Mają więc oni towarzyszyć różnym środowiskom, organizacjom, uczestniczyć w środowiskach związanych z rozwojem życia społecznego i kulturalnego. Na pochwałę zasługują kapłani polscy za to, że są zjednoczeni z ludem. Mają kredyt zaufania ludzi, bo są wierni tej misji (por. *List na Wielki Czwartek 1979* nr 8). Do tych postulatów wierności ludowi, z którego wychodzą, wraca Jan Paweł II w przemówieniu w Szczecinie gdzie zachęca do ubóstwa: *Aby więc «byli dla drugich». A jeżeli «mają», żeby także «mieli dla drugich». Tym bardziej, że jeśli mają, to mają «od drugich». Obecnie bardziej niż kiedykolwiek cały Kościół żyje «z jałmużny» od najuboższych misji w Afryce, do rozbudowanych nowoczesnych uczelni i Kurii, ze Stolicą Apostolską włącznie* (Jan Paweł II, *Do końca ich umiłował*, s. 132). Podobne myśli o ubóstwie wypowiedziane zostały w Tarnowie.

Myślą drogą Ojcu Świętemu w kreśleniu duchowości kapłańskiej jest idea budowania więzi kapłanów z laikatem i kapłanów między sobą.

Zachęt do życia wspólnotowego kapłanów i do braterstwa sakramentalnego nie brak w homiliach i przemówieniach Papieża. We wspólnotach kapłańskich mają znajdować *wsparcie braterskie i dynamizm dla refleksji i modlitwy* (Jan Paweł II, *Prêtre pour convertir*, s. 977).

Nie zapomina też Ojciec Święty ukazywać rolę więzi kapłana z biskupem. Więż ta jest tak wielkiej wagi, że musi się ją zachować, nawet gdy kapłan nie znajduje u biskupa zrozumienia (Ks. Jan Kowalski, *Kapłan w nauczaniu*, jw., dz. cyt. s. 87).

Jan Paweł II prawie zawsze swoje słowne wypowiedzi na temat kapłaństwa kończy wątkiem maryjnym. Najświętsza Maryja Panna jest szczególnie bliska kapłanom przez swoje funkcje i dlatego żywe, „synowskie”, gorące nabożeństwo do Niej i duch zawierzenia dla kapłanów są nieodzowne (*List na Wielki Czwartek 1979*, nr 11).

POLSKA ENCYKLIKA KAPŁAŃSKA

Jan Paweł II wiele wypowiadał się na temat kapłaństwa — wobec kapłanów i kleryków — z okazji podróży apostolskich do Polski.

A oto skorowidz tematów poruszanych w czasie pielgrzymki do Polski:

I. W czasie pierwszej pielgrzymki w Częstochowie (6 VI 1979 r.) do alumnów polskich seminariów mówił o powołaniach do służby Bożej i uczniowstwie wobec Chrystusa.

— Do kapłanów w Częstochowie (6 VI 1979 r.) mówił o radykalnej dyspozycyjności wobec Chrystusa, który przez nas działa i dokonuje zbawczego dzieła,

- o ewangelicznym stylu życia i wierności kapłańskiej,
- o „polskim charyzmacie” miłości do Najświętszej Maryi Panny,
- o pracowitości kapłanów i gorliwości w katechizacji.
- Dziękował wreszcie za ducha misjonarskiego polskich kapłanów.

— Do kleryków Krakowskiego Seminarium Duchownego (9 VI 1979 r.) w Krakowie mówił Papież o radykalizmie kapłańskim.

II. W drugiej pielgrzymce do Polski, w przemówieniu do OO. Paulinów (19 VI 1983 r.) w Częstochowie poruszał temat o szczególnej maryjności i służbie w konfesjonalach.

— Do biskupów (19 VI 1983 r.) o roli kolegalności i wspólnotowości,

— W Krakowie do Seminarium Krakowskiego, 23 VI 1983 r. — o dobrym przygotowaniu do kapłaństwa.

III. W czasie trzeciej pielgrzymki w przemówieniu z 9 VI 1987 r. w Lublinie uczył Papież o powołaniu społecznym kapłana, z ludzi wzięty i dla ludzi, z akcentem na prace kapłańskie i ducha poświęcenia dla drugich. Poruszył temat współpracy z laikatem, eucharystyczności życia kapłańskiego, ducha służby wobec ludzi.

W Tarnowie (10 VI 1987 r.) do kapłanów wygłosił Papież katechezę o duchu ubóstwa.

IV. W czwartej pielgrzymce nauczanie Papieża kierowane było do Seminariorów z racji święcenia gmachów seminaryjnych.

- W Koszalinie:
 - o potrzebie formacji kapłanów i misyjności.
- W Olsztynie:
 - o potrzebie dialogu i ducha wspólnoty,
 - o budowaniu królestwa Bożego na Chrystusie.
- W Radomiu:
 - o formacji jako siebie Bożej.
- W Łomży:
 - o formacji jako wielbieniu Boga w Chrystusie,
 - o wychowaniu eucharystycznym,
 - o bezinteresowności i ubóstwie.
- W Krakowie:
 - kilka słów na temat głębi życia wewnętrznego i szczerzej służby Bogu.
- W Częstochowie:
 - o maryjności kapłańskiej, powołaniu maryjnym, potrzebie głodu życia wewnętrznego.

Życzymy sobie, żeby Jan Paweł II dalej pisał encyklikę do polskich kapłanów i żeby ta encyklika zaowocowała ilością i jakością alumnów seminariów i kapłanów w naszej Ojczyźnie.

LE MINISTÈRE DU PRÊTRE DANS L'ENSEIGNEMENT DU PAPE JEAN PAUL II

RÉSUMÉ

Sous le titre: „Le ministère du prêtre dans l'enseignement du Pape Jean Paul II”, l'auteur caractérise bien généralement la pensée du Saint — Père sur la théologie, la mission et la spiritualité du prêtre.

D'abord l'auteur exprime sa conviction que l'examen de la pensée de Jean Paul II sur le sacerdoce à ce moment est bien au point parce que le monde chrétien attend une nouvelle exhortation du Pape sur le sacerdoce après le VIII-ème Synode des Evêques en 1990.

Plus que 200 d'interventions de Jean Paul II enrichit l'enseignement des Papes du XX-ème siècle sur le sacerdoce. Ce sont avant tout les lettres du Pape à l'occasion du Jeudi Saint.

L'auteur de l'article groupe la pensée du Pape autour de quatre idées: le concile Vaticanum II, la question de l'identité du sacerdoce ministériel une catéchèse sur le sacerdoce et enfin la prière sacerdotale et la contemplation du sacerdoce du Christ.

On peut résumer l'enseignement de Jean Paul II en trois points:

1° — Le ministère sacerdotal se base sur la grâce du sacerdoce, sur le caractère de l'ordre et sur le charisme pastoral qui différencie le sacerdoce ministériel par rapport au sacerdoce baptismal.

2° — Les fonctions du prêtre sont bien différentes, mais il est avant tout l'homme de l'Eucharistie.

3° — La spiritualité sacerdotale s'exprime par la pratique des conseils évangéliques par la „proxistence” radicale (l'existence pour les autres), par la vie missionnaire et communautaire, par la prière enfin.

Dans la partie finale de l'expose, l'auteur donne une liste de sujets traités par le Saint-Père dans les discours adressés aux prêtres et aux séminaristes pendant ses quatre pèlerinages en Pologne.